

Šaur, Josef

[Ковалев, М.В. Русские историки-эмигранты в Праге (1920–1940 гг.):
монография]

Новая русистика. 2015, vol. 8, iss. 1, pp. 83-85

ISSN 1803-4950 (print); ISSN 2336-4564 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/133998>

Access Date: 21. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Ковалев, М. В.: *Русские историки-эмигранты в Праге (1920–1940 гг.): монография.* Саратов: Саратовский государственный технический ун-т, 2012. 408 с. ISBN 978-5-7433-2540-5.

Michail Kovaljov (narozen 1985) patří k ruským historikům mladší generace, kterému se i přes mladistvý věk podařilo získat řadu stipendií a grantů a jenž je publikačně velmi aktivní. Recenzovaná kniha navazuje na autorovu disertaci, v níž se věnoval vědeckým aktivitám ruských historiků v pražské emigraci v meziválečném období. Ruská meziválečná emigrace je tématem stále vyhledávaným. Zejména v 90. letech minulého století na toto téma vznikla celá řada prací, která mnohdy těžila z faktu, že se jednalo o problematiku dlouhá desetiletí tabuizovanou. Po vyprchání prvotního až nekritického zájmu postupně nadešla doba pro kritické zhodnocení fenoménu ruské emigrace. O to se snaží i Kovaljovova práce.

Autor vycházel z úctyhodného množství dosud nepublikovaných pramenů uložených ve čtrnácti ruských, českých a estonských archivech. Dále pracoval s desítkami publikovaných pramenů a rozsáhlým množstvím sekundární literatury. Ostatně soupis pramenů a literatury zaujímá více než desetinu knihy. Pozitivně je také třeba hodnotit zvolené časové vymezení, které nekončí počátkem druhé světové války, ale je protaženo až do konce 40. let 20. století. Přestože počátek druhé světové války znamenal konec pro mnohé aktivity emigrantů, ke skutečnému uzavření jejich působení došlo až po ní. Na konci tohoto období totiž zůstalo v Praze jen několik málo jednotlivců z původní poměrně rozsáhlé skupiny ruských historiků. Část zemřela, někteří přeživší byli následně odvezeni do Sovětského svazu a v nové politické konstelaci byly zlikvidovány zbytky emigrantských institucí.

Působení ruských historiků v Praze v meziválečném období nahlíží autor ze tří hlavních aspektů. První zahrnuje to, jak se tito emigranti sžili, resp. nesžili s českým prostředím, jinými slovy, autor zkoumá jejich adaptaci, překonávání jazykové bariéry, životní podmínky v novém prostředí, roli tzv. „ruské akce“ či subjektivní vztah jednotlivých historiků k hostitelské zemi. Druhou částí práce je zachycení institucionálního zázemí spojeného s činností ruských historiků v Praze, kam autor neřadí jen oficiální vědecké instituce, ale i neformální uskupení utužující soudržnost emigrantské diaspory. Knihu uzavírá historiografický rozbor pojetí ruských dějin v pracích historiků napsaných v pražské emigraci. Těmito různými náhledy vytváří autor ucelený obraz jejich působení v ČSR.

Autorovi se podařilo dobře postihnout tu skutečnost, že ačkoliv se ruští historikové snažili adaptovat na nové prostředí, žili a působili paralelně s ním, vedle něj a nikdy se s ním plně nesžili. Pomocí pramenů dokládá, že emigranti nebyli psychicky ani sociálně připraveni na tak velkou životní změnu. Mnozí z nich chápali emigraci jako přechodnou záležitost a doufali v návrat do vlasti, až to podmínky dovolí. Z toho také vycházelo ambivalentní hodnocení Prahy,

kteřou někteří označovali za kulturní provincii Evropy, jiní za hlavní město slovanského světa.

Historická odborná činnost emigrantů v Praze byla tedy zásadně ovlivněna dvěma hlavními aspekty. Jednak osobním přístupem samotných emigrantů, kteří opouštěli Rusko již jako etablovaní odborníci často ve středním věku či dokonce již jako postarší pánové, u nichž je menší míra adaptability pochopitelná. Jednak svoji roli sehrálo přesvědčení o dočasnosti vynucené emigrace. V odborné práci se proto snažili zachovat kontinuum ruské předrevoluční historické vědy. Institucionálně vytvořili v Praze takové zázemí, na jaké byli zvyklí z Ruska. Tematicky i metodologicky povětšinou navazovali na svoji předchozí práci. To pak podle autora vedlo ke skutečnosti, že vliv jejich působení na českou historickou rusistiku byl zanedbatelný, což bylo umocněno i vnuceným vlivem sovětské historické vědy ve 2. polovině 20. století. Jsem však toho názoru, že vliv jejich práce na česká bádání nelze zcela marginalizovat, a to zejména v případě některých konkrétních osob, zejména pak A. V. Florovského, který se s českým prostředím sžil nejlépe z celé skupiny ruských historiků.

V souvislosti s posouzením otisku ruské emigrace na českou vědu je třeba brát v potaz i skutečnost, že i když jména řady ruských historiků působících v pražské emigraci nebylo možné po určitou dobu z politických důvodů zmiňovat, neznamená to, že by jejich práce zcela zapadly. Nicméně zde narážíme i na skutečnost, že dějiny českého dějepisceví let 1948 až 1989 jsou stále neprobádanou látkou, která na své plnohodnotné a kritické zhodnocení ještě čeká.

Jak jsem již zmínil v úvodu recenze, autor shromáždil velké množství pramenů i sekundární literatury, avšak některé zdroje, a to velmi relevantní, do knihy nezahrnul. V práci se sice zmiňuje například o Slavíkově kritické recenzi na první díl Florovského práce o česko-ruských vztazích (avšak pouze na základě zmínky z jiného zdroje), ale chybí zásadní Macůrkova recenze, v níž je rozebírána otázka zkoumání vztahů mezi národy či státy z metodologického hlediska. Opomenuty bohužel zůstaly jubilejní články a nekrology (např. ty Švankmajerovy týkající se Florovského), které by pomohly ukázat vztah českého prostředí k některým z emigrantů a k jejich práci. Z tohoto hlediska je také škoda, že autorovi unikly dvě zajímavé studie ze Slovanských historických studií (č. 31), kde L. Havlíková podrobně rozebírá přínos ruské emigrace k rozvoji pražské byzantologie a medievistické balkanistiky a J. Mach zevrubně zpracoval působení A. A. Kizevettera v Praze. I když s tématem knihy nesouvisí zcela přímo, mohla pro ni být zajímavá publikovaná korespondence A. L. Bema s V. I. Srezněvským, která vyšla péčí Slavistické společnosti Franka Wollmana v Brně v roce 2005. Nicméně jsem si vědom faktu, že žádná práce nemůže do sebe vstřebat vše, co bylo na dané téma napsáno.

Při hodnocení publikace je také třeba brát v potaz, že kniha je určena primárně ruskému čtenáři, jehož povědomí o působení a činnosti ruských his-

toriků v pražské emigraci je určitě menší než to české. Kovaljovova práce je zajímavým a přínosným počinem k dějinám ruské emigrace a též k dějinám ruského historického myšlení.

Josef Šaur

